

Identifying and Prioritizing Business Opportunities Related to Agricultural Products in Rural Areas of Izeh County

M. Zaheri¹, H. Karimzadeh², N. Hosseini Shahpariyan³

Received: 27 September, 2024

Accepted: 17 May, 2025

Abstract

Introduction

In recent years, one of the factors behind the backwardness of villages and the migration of villagers to the city has been economic issues and access to employment. Therefore, the main goal of implementing various programs in rural areas is to achieve rural development, and one of the main goals of development is to reduce unemployment, create and increase job opportunities. Therefore, guaranteeing and continuing the life and survival of villages requires finding new solutions and methods to deal with problems that depend on innovation, innovation, new processes and methods. In order to invent new methods and processes that can guarantee the continuation of rural life, along with upstream policies and programs, it is necessary to pay attention to the existing local capacities and their operational solutions. In today's era, rural development is more connected with the phenomenon of entrepreneurship than in the past. Considering that agricultural development, as the main center and axis of the country's development, has a special role and position, and businesses related to it can be a necessary condition and driver of rural development, the

1. Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Tabriz University, Tabriz, Iran.

2. Corresponding Author and Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Tabriz University, Tabriz, Iran. (karimzadeh10@gmail)

3. PhD Student, Department of Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

present study aims to identify and prioritize business opportunities related to agricultural products in rural areas of Izeh County.

Related to agricultural products

Materials and Methods

Based on the purpose, this research is applied and in terms of descriptive-analytical nature and in terms of data collection method, it is mixed (combination of quantitative and qualitative methods). According to the objectives, the research consists of two stages. In the first stage, in order to identify and prioritize business opportunities related to agricultural products in the study area, researchers used semi-structured interviews with experts and entrepreneurs in related fields. Sampling method was done purposefully and by snowball method. According to the theoretical saturation rule, the number of interviews has reached 23. Then, using the qualitative method and through three stages of open, central and selective coding, the collected information has been analyzed. The data analysis tool was done using Maxqda23 software. Kappa coefficient was also used for the validity and reliability of the criteria. In the quantitative part of the research, the opinions of 15 academic and organizational experts were used. In order to prioritize the identified criteria and businesses, Critic and Marcos decision-making models were used. Based on the results of the Maxqda, 49 businesses were identified in the form of 4 agricultural, horticultural, livestock and aquatic sectors, and the highest frequency was related to the agricultural sector.

Results and Discussion

The general and final result of the research shows that among the 49 possibilities of identifying the construction of an oil production factory and pasta production, they are ranked first and second. The reason for this is that there is a lot of rapeseed and wheat in Izeh city. The surplus of these two products for regional needs in the development of manufacturing plants can provide rural development. The construction of olive processing workshops is also ranked third. The olive crop can also be developed at a higher level due to the favorable conditions of the studied area for cultivation and also the low need for water. Animal feed production factory, launching of cake and biscuit production company, honey packaging, seed production and disinfection company, animal breeding, milk processing and pomegranate processing are also in the fourth to tenth place. The mentioned businesses are all with regional capacities and will definitely be used in building a factory or starting a company with extraordinary businesses from its raw materials in this county.

Conclusions

In this research, it was in 3 agricultural, horticultural and livestock sectors. Considering the vast and undulating lands of the city under study, the highest level of crops is devoted to wheat and rapeseed cultivation, and due to the surplus of harvest, it is possible to set up a rapeseed oil factory, a pasta, cake and biscuit production factory in this city. There is also a garden in Izeh city with a very suitable capacity for planting and processing olives. In the livestock department, the city under study is one of the first three cities in Khuzestan province in the area of breeding and production of light livestock, which, by using breeding, increases milking rate, increases twinning, increases volume, and strengthens genes. , follow the desired production of annual wool and increase the quality of meat. It should be noted that the formation of businesses dependent on agricultural products depends on conditions such as amending laws and regulations, providing banking facilities, and finding suitable locations.

Keywords: Business Opportunities, Agricultural Sector, Rural Areas, Izeh County.

روستا و توسعه

سال ۲۷، شماره ۱۰۸، زمستان ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های کسب و کار وابسته به محصولات کشاورزی در مناطق روستایی شهرستان ایزده

محمد ظاهری^۱، حسین کریم‌زاده^۲، نبی‌الله حسینی شه‌پریان^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۷/۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۲/۲۷

چکیده

هدف تحقیق حاضر شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های کسب و کار وابسته به محصولات کشاورزی در مناطق روستایی شهرستان ایزده است. متناسب با اهداف، پژوهش از سه مرحله تشکیل شده است. در مرحله نخست به‌منظور انتخاب روستاهای نمونه در محدوده مورد مطالعه از روش طبقه‌بندی فضایی استفاده شد. در مرحله دوم و در راستای شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های کسب و کار کشاورزی از روش مصاحبه نیمه-ساختاریافته با خبرگان و کارآفرینان حوزه‌های مرتبط بهره گرفته شد. نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و به روش گلوله برفی صورت گرفت. با توجه به چارچوب رویکرد اشباع نظری، فرایند پس از مصاحبه با ۲۳ کارشناس خاتمه یافت. سپس با استفاده از روش کیفی و طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی، اطلاعات جمع‌آوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. روایی و پایایی معیارها نیز با استفاده از ضریب کاپا بررسی شد. در مرحله سوم (بخش کمی تحقیق) نیز از نظرات ۱۵ خبره دانشگاهی و سازمانی استفاده شد و

۱- دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

۲- نویسنده مسئول و دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. (karimzadeh10@gmail)

۳- دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

اولویت‌بندی معیارها و کسب و کارهای شناسایی شده با استفاده از مدل تصمیم‌گیری کریتیک (Critic) و مارکوس (Marcos) صورت گرفت. بر اساس نتایج، ۴۹ کسب و کار مرتبط در قالب چهار زیر بخش زراعی، باغی، دامی و آبزیان در روستاهای شهرستان ایذه شناسایی شد که بیشترین فراوانی مربوط به زیر بخش زراعی بود. بر اساس مدل تصمیم‌گیری مارکوس، احداث کارخانه روغن‌گیری کلزا، کارخانه تولید ماکارونی، کارگاه فراوری زیتون، کارخانه خوراک دام، شرکت تولید کیک و بیسکویت، بسته‌بندی عسل، شرکت تولید و ضدعفونی بذر، اصلاح نژاد دام، فراوری شیر و فراوری انار به ترتیب از بیشترین اولویت برخوردار بوده‌اند. متناسب با نتایج تحقیق، پیشنهادهایی نیز در راستای راه‌اندازی کسب و کارهای شناسایی شده در نواحی روستایی ارائه شد.

کلید واژه‌ها: کسب و کار، بخش کشاورزی، مناطق روستایی، شهرستان ایذه.

مقدمه

یکی از عوامل عقب‌ماندگی روستاها و مهاجرت روستاییان به شهر در سال‌های اخیر، مسائل اقتصادی و دسترسی به اشتغال بوده است. هدف اصلی از اجرای برنامه‌های مختلف در نواحی روستایی، رسیدن به توسعه روستایی است و یکی از اهداف کلان توسعه نیز کاهش بیکاری، ایجاد و افزایش فرصت‌های شغلی است (Najafi Kani, 2015). از این رو، تضمین و تداوم حیات و بقای روستاها نیازمند یافتن راه‌حل‌ها و روش‌های جدید مقابله با مشکلات است که به نوآوری، ابداع، فرایندها و روش‌های جدید بستگی دارد. ابداع روش‌ها و فرایندهای جدید که بتواند ادامه زندگی روستایی را تضمین کند، در کنار سیاست‌ها و برنامه‌های بالادستی، نیازمند توجه به ظرفیت‌های محلی موجود و راهکارهای عملیاتی‌سازی آن‌ها است (Karimzadeh & Majnoui Totakhana, 2018).

کسانی که از توسعه روستایی حمایت می‌کنند، کارآفرینی را به‌عنوان استراتژی مداخله توسعه و روند توسعه روستایی به حساب می‌آورند (Kulkarni & Narkhede, 2016). زیرا کارآفرینی با ایجاد فرصت‌های شغلی و تولید ثروت و بهبود شرایط اقتصادی پیش‌زمینه اساسی برای ارتقای سطح توسعه جامعه است (Sadeghloo et al., 2017). کارآفرینی در محیط روستایی دارای گستردگی زیادی است و به دلیل تسلط بخش کشاورزی در اغلب مناطق روستایی، تأکید عمده بر کارآفرینی کشاورزی است. از این رو توجه به مسأله کارآفرینی در کشاورزی ضرورت پیدا می‌کند. کارآفرینی در کشاورزی^۱ به فرایندی گفته می‌شود که با استفاده از خلاقیت، کالا یا خدمت جدید باارزشی با استفاده

1. Agripreneurship

از منابع و مدیریت زمان و بکارگیری ریسک در زمینه کشاورزی ایجاد کند (Amirzadeh & Ziyai, 2022). با وجود قابلیت‌ها و توانمندی‌های بی‌شماری که در بخش کشاورزی وجود دارد، تشخیص فرصت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا تشخیص فرصت، اصلی‌ترین و نخستین گام در فرایند کارآفرینی به شمار می‌رود و بدون شناسایی فرصت، عملاً کارآفرینی معنایی نخواهد داشت (Mehdizadeh et al., 2020).

درواقع، کارآفرینی و تشخیص فرصت به یکدیگر گره خورده‌اند (Almasifard et al., 2023). ناتوانی افراد در تشخیص این فرصت‌ها، یکی از دلایل کاهش اشتغال در بخش کشاورزی است. این مهم در روستاها که نیمی از جمعیت کشور را تشکیل داده‌اند، می‌تواند نقش بسزایی داشته باشد (Torkashvand et al., 2023).

فعالیت‌های مربوط به بخش کشاورزی ازجمله زراعت، باغداری، پرورش دام و طیور، زنبور عسل، پرورش آبزیان و حفظ منابع طبیعی و محیط زیست، مهمترین زمینه‌های بروز کارآفرینی در نواحی روستایی است. کارآفرینی روستایی و به‌ویژه کشاورزی می‌تواند با شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌های بخش کشاورزی جوامع روستایی، توسط برنامه‌ریزی راهبردی مناسب به توسعه اقتصادی روستایی در کنار سایر ابعاد توسعه کمک کند و جامعه را به سوی خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی حرکت دهد (Kolagar & Aghai, 2013). ایجاد کسب و کارهای جدید از بزرگ‌ترین بخش‌های کارآفرینی کشاورزی در مناطق روستایی است؛ چراکه کارآفرینی مشاغل جدید در مناطق روستایی باعث توسعه و پویاتر شدن این مناطق می‌شود (Faggio & Silva, 2014) و رشد اقتصادی و در نهایت بهبود کیفیت زندگی افراد محلی را به دنبال دارد (Rezaei Moghaddam & Izadi, 2019). با عمل به محتوای رویکرد کارآفرینی و شکل‌گیری کسب و کارهای جدید، بین روستاییان جو رقابتی ایجاد شده و آن‌ها تشویق به سرمایه‌گذاری می‌شوند. این عمل باعث ایجاد اشتغال‌زایی و تشویق به ایجاد و گسترش کسب و کارهای جدید در مناطق روستایی شده و در نتیجه کیفیت زندگی روستاییان بهبود می‌یابد (Fallah Haghighi, 2017).

یکی از مهمترین اهداف هر نظام اقتصادی رسیدن به توسعه اقتصادی است و با توجه به اینکه بخش کشاورزی یکی از بخش‌های اقتصادی کشور است، رشد و توسعه این بخش همواره مدنظر سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران بوده است. این بخش نه تنها به جهت تأمین امنیت غذایی کشور دارای اهمیت ویژه می‌باشد، بلکه با تأمین مواد اولیه مورد نیاز صنایع وابسته و ایجاد فرصت‌های کسب و کارهای جدید نیز مؤثر است (Ahangari et al., 2023). اقتصاد ایران و به‌ویژه مناطق روستایی به شدت به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید نیاز دارد؛ بنابراین یکی از بخش‌هایی که

می‌تواند در مناطق روستایی منجر به ایجاد اشتغال، کسب درآمد و بهبود معیشت روستاییان شود، تشخیص فرصت‌های کسب و کار وابسته به محصولات کشاورزی است.

تحقیق حاضر به دنبال شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های کسب و کار وابسته به محصولات کشاورزی در شهرستان ایذه است. این شهرستان به علت تنوع بسیار زیاد در محصولات زراعی، باغی، دامی و آبزیان، از پتانسیل قابل توجهی برای شکل‌گیری کسب و کارهای روستایی مرتبط با بخش کشاورزی برخوردار است. کشت بیش از ۲۹ هزار هکتار گندم، ۹۰۰ هکتار کلزا، ۲۲ هزار هکتار جو و پرورش ۱۵۵۹۵ دام سنگین و ۲۰۶۷۱۷ رأس دام سبک (Agricultural Jihad Organization of Khuzestan Province, 2020) نشان از ظرفیت‌های بالقوه این شهرستان در حوزه کشاورزی است. بر اساس آمار سازمان جهاد کشاورزی استان خوزستان، شهرستان ایذه به لحاظ تولید محصولات زراعی در بین ۲۷ شهرستان استان، رتبه ۱۰؛ به لحاظ تولید محصولات دامی، رتبه ۶؛ به لحاظ محصولات باغی، رتبه ۷ و به لحاظ شیلات رتبه ۱۸ را به خود اختصاص داده است (Agricultural Jihad Organization of Khuzestan Province, 2020). همچنین این شهرستان به لحاظ بهره‌برداری کشاورزی با سهم ۹ درصد در رتبه دوم استان، به لحاظ بهره‌برداری زارعت با سهم ۹/۸۱ درصد در رتبه نخست استان، به لحاظ بهره‌برداری باغداری با سهم ۹/۴۷ درصد در رتبه سوم استان و به لحاظ پرورش زنبورعسل با سهم ۲۴/۸۵ درصد در رتبه نخست استان قرار گرفته است (Khuzestan Provincial Planning and Budget Organization, 2016). این در حالی است که با وجود فرصت‌ها و پتانسیل‌های بی‌شمار، مردم در محرومیت به سر می‌برند و بیکاری به‌عنوان یکی از چالش‌های مهم این شهرستان مطرح است؛ به‌طوری‌که نرخ بیکاری در این منطقه ۲۲ درصد محاسبه شده است (Farhadi, 2021). انتظار می‌رود شناسایی فرصت‌های کسب و کار در بخش محصولات وابسته به کشاورزی در شهرستان ایذه بتواند بستر مناسبی را برای اشتغال بخش وسیعی از جامعه روستایی فراهم آورد.

سیاست‌گذاری توسعه کارآفرینی، شامل تدوین، اجرا و ارزیابی این سیاست‌ها در قالب یک نظام خط‌مشی است. این خط‌مشی‌ها در راستای تشویق کارآفرینی هستند و در مراحل پیش از شروع، هنگام شروع و پس از شروع فرایند کارآفرینانه مدنظر قرار می‌گیرند و بر ایجاد انگیزش، فرصت‌ها و مهارت‌ها تأثیر دارند (Davari, 2012).

توسعه روستایی در عصر حاضر بیش از گذشته با پدیده کارآفرینی سروکار دارد. به همین دلیل، مفهوم کارآفرینی روستایی با طرح مباحثی مانند تأمین معیشت، بهره‌وری از منابع، اشتغال‌زایی، توانمندسازی و سایر مباحث جذاب مرتبط با توسعه، نقش قابل توجهی در ادبیات توسعه روستایی پیدا کرده است (Rezaei Moghadam & Masoumi, 2018). کارآفرینی روستایی عبارت است از

تلاش برای خلق ارزش از طریق شناسایی فرصت کسب و کار، مدیریت خطرپذیری متناسب با آن فرصت و بسیج کردن منابع انسانی، مادی و مالی برای ایجاد کسب و کار در نواحی روستایی (Saxana, 2012). کارآفرینی روستایی در تعریف دیگر عبارت است از ایجاد سازمان جدید که تولیدات جدیدی ارائه می‌کند یا بازار جدیدی به وجود می‌آورد، یا یک فناوری نوینی را در محیط روستایی به کار می‌گیرد (Shojaei Fard, 2019). کارآفرینی روستایی به‌منزله بکارگیری نوآورانه منابع و امکانات روستا در راستای حصول فرصت‌های کسب و کار است. در این دیدگاه برخلاف سایر رهیافت‌هایی که توسعه روستایی را بر ورود سرمایه انسانی و مالی از خارج روستا پایه‌گذاری می‌نمایند، تأکید برانگیزش استعدادهای کارآفرینانه محلی و رشد مؤسسه‌های بومی است (Rahmani Fazli et al., 2019). یکی از مهمترین زمینه‌های کارآفرینی در مناطق روستایی که می‌تواند منجر به ایجاد کسب و کارهای جدید شود و بر کیفیت زندگی روستاییان اثرگذار باشد، کارآفرینی کشاورزی است. کارآفرینی در کشاورزی به معنای بکارگیری خلاقیت و نوآوری در فعالیتهای مرتبط با کشاورزی است و زمینه‌های کارآفرینی متنوعی در این بخش وجود دارد. در واقع نواحی روستایی، محیط بکر بروز کارآفرینی هستند. فعالیتهایی ازجمله زراعت، باغداری، گلخانه، دامپروری، پرورش طیور و غیره مهمترین زمینه‌های بروز کارآفرینی کشاورزی هستند. همه اقداماتی که می‌تواند مستقیم یا غیرمستقیم با ایجاد اشتغال، درآمد و بهره‌برداری مطلوب و پایدار به نیازهای بخش کشاورزی توجه نماید و موجب بهبود کیفیت زندگی در نواحی روستایی و کشاورزی شود، در قلمرو کارآفرینی کشاورزی قرار دارد (Karmi & Agahi, 2014). درمجموع، کارآفرینی کشاورزی یعنی فرایند شناسایی فرصت‌ها، تهدیدها و نقاط قوت و ضعف محیط‌های فعالیت ازجمله کشاورزی با روش‌شناسی و سیاست‌گزینی خاص و جدید برای ایجاد تحول و دگرگونی در کشاورزی. این تحول با ارائه تفکر، روش و تدبیری نو برای حل مشکلات گذشته و کنونی کشاورزی همراه است که حاصل همکاری بین عاملان اصلی کشاورزی (فعالان بخش کشاورزی) و عاملان بیرونی (برنامه‌ریزان، مدیران و مسئولان) با در نظر گرفتن شرایط و تحولات جهانی، فناوری نوین، فرهنگ روستایی و محدودیتهای زیست‌محیطی در راستای دستیابی به الگوهای نو در کشاورزی برای بالا بردن بهره‌وری و کارایی و دستیابی به بازارهای نو در مقیاس‌های بزرگ‌تر است (Shakoor et al, 2021). از آنجاکه تشخیص فرصت، قلب کارآفرینی به شمار می‌رود؛ لذا، توسعه کارآفرینی کشاورزی بدون مطالعه فرصت‌ها غیرممکن می‌نماید. به‌عبارت‌دیگر تشخیص، ارزیابی، انتخاب و بهره‌برداری از فرصت‌های درست از مهمترین صلاحیتهای کارآفرینان موفق به شمار می‌رود (Mehdizadeh et al, 2020). پوهاکا (Puhakka, 2010) تشخیص فرصت را متشکل از ابعادی مانند پوشش رقابتی (جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات)، جست‌وجوی پیشگام فرصت از ارزش‌های آینده و همچنین ایجاد راهکار نوآورانه خلق

فرصت می‌داند که در ارتباط با فعالیت‌های مختلف اقتصادی است. به بیان دیگر، یک فرصت کارآفرینانه شامل مجموعه‌ای از ایده‌ها، باورها و کنش‌هایی است که خلق محصولات و خدمات آتی را در غیاب بازارهای کنونی برای آنان ممکن می‌سازد. شناسایی فرصت کارآفرینانه، درک امکان ایجاد کسب و کاری جدید یا به‌طور مشخص بهبود وضعیت موجود یک کسب و کار است؛ به نحوی که منجر به پتانسیل سودآوری تازه شود. به عبارت دیگر، شناسایی فرصت کارآفرینانه عبارت است از توانایی شناسایی یک ایده خوب و تبدیل آن ایده به یک مفهوم تجاری که این مفهوم تجاری دارای ارزش و بازده اقتصادی است (Ramezani et al., 2021). از نظر محققان کارآفرینی، شناسایی فرصت نقش بسیار بنیادی در فعالیت‌های کارآفرینی دارد. دو دیدگاه رایج در رابطه با مقوله شناسایی فرصت وجود دارد. نخستین دیدگاه، شناسایی فرصت‌های موجود در محیط و دومین دیدگاه، ایجاد فرصت از طریق تغییر یک پدیده است. دیدگاه نخست در ادبیات کارآفرینی، به رویکرد کشف فرصت و دیدگاه دوم به رویکرد ایجاد فرصت مشهور است (Akhli et al., 2017). تشخیص فرصت‌ها و سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی علاوه بر اینکه موجب رشد تولید و اشتغال در این بخش می‌شود، با توجه به ارتباط این بخش با دیگر بخش‌های تولیدی و خدماتی، به رشد تولید و اشتغال در بخش‌های دیگر نیز کمک می‌کند. با توجه به اینکه بیشتر فعالیت‌های کشاورزی در مناطق روستایی انجام می‌شود، گسترش سرمایه‌گذاری در این بخش متناسب با فرصت‌های شناسایی شده و مزیت منطقه‌ای، باعث ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر در مناطق روستایی، جلوگیری از مهاجرت (Salesi, 2013)، ایجاد ارزش افزوده، ارتقای بهره‌وری، جلوگیری از خام‌فروشی و به‌صورت کلی اشتغال و کسب و کار پایدار می‌شود.

در رابطه با نقش کارآفرینی در توسعه روستایی، اثرات کارآفرینی کشاورزی و غیره، پژوهش‌های مختلفی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است؛ اما موضوع تحقیق حاضر، یعنی کسب و کارهای کارآفرینانه یا فرصت‌های کارآفرینانه، کمتر مورد توجه واقع شده است. ظاهری و همکاران (Zaheri et al., 2015) در تحقیقی به اولویت‌بندی صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی شهرستان آذرشهر پرداخته‌اند. نتایج تحقیق حاکی از این نکته است که باید صنایع مرتبط با فراوری محصولات لبنی در شهرستان آذرشهر به دلیل مازاد تولید بیشتر و نیز مشکل فسادپذیری سریع این محصولات و پس‌از آن صنایع تبدیلی و تکمیلی به دلیل نقش پراهمیت آن‌ها در استفاده بهینه از محصولات کشاورزی تولیدی منطقه، در اولویت قرار گیرند. مرادنژادی و همکاران (Moradnaji et al., 2016) در پژوهشی با عنوان شناسایی و اولویت‌بندی کسب و کارهای مرتبط با گیاهان دارویی در شهرستان چرداول به این نتایج دست‌یافته‌اند که کاشت گیاهان دارویی، کارگاه خشک‌کن، پودر و بسته‌بندی سیر و کارگاه روغن‌گیری و بسته‌بندی کلزا به ترتیب جزء اولویت‌های برتر کسب و کارهای

تولیدی و خدماتی، فراوری اولیه، ثانویه و نهایی گیاهان دارویی بودند. بلالی و همکاران (Balali et al., 2019) در تحقیقی به تحلیل مقایسه‌ای سرمایه‌گذاری در توسعه صنایع تبدیلی کشاورزی پرداخته‌اند. طبق نتایج به دست آمده از روش دلفی، صنایع مرتبط با محصولاتی نظیر سیر و سیب‌زمینی با در نظر گرفتن تمامی شاخص‌ها در اولویت نخست و پس از آن صنایع تولید ترشی و کنسرو میوه و کمپوت‌ها در اولویت‌های بعدی قرار گرفتند. حیدری و همکاران (Heydari et al., 2022) در تحقیقی به شناسایی فرصت‌های کسب و کارهای تولیدی بخش کشاورزی برای تعاونی‌های روستایی استان ایلام پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که مواردی همچون توسعه تولید قارچ و حل مشکل بازاریابی، توسعه پرورش مرغ بومی، توسعه تولید عسل و حل مشکل بازاریابی عسل، توسعه کاشت گیاهان دارویی، توسعه پرورش دام سبک و توسعه باغات شهرستان مانند انگور و انار و انواع میوه و بازاریابی محصولات باغی، ازجمله فرصت‌هایی هستند که در تمام شهرستان‌های مورد مطالعه وجود دارند. مهدی‌زاده و همکاران (Mehdizadeh et al., 2020) در تحقیقی با عنوان فرصت‌های راه‌اندازی کسب و کارهای کارآفرینانه خدماتی در شهرستان مسجد سلیمان به این نتایج دست پیدا کردند که مهمترین فرصت‌های راه‌اندازی کسب و کارهای کارآفرینانه شامل «بسته‌بندی محصولات دامی همچون کشک و دیگر محصولات مشابه»، «بسته‌بندی انواع گیاهان دارویی»، «سردخانه محصولات کشاورزی و غذایی»، «تولید، بسته‌بندی و توزیع نان محلی» و «بسته‌بندی عسل» بودند. الماسی‌فرد و همکاران (Almasifard et al., 2023) در تحقیقی به واکاوی فرایند تشخیص فرصت‌های کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان روانسر پرداخته‌اند. فرصت‌های شناسایی شده در این تحقیق شامل فرصت‌های بخش زراعت، باغبانی و دامپروری، گردشگری و صنایع دستی، کسب و کارهای خانگی، صنایع تبدیلی و تکمیلی بودند. یافته‌ها نشان داد که فرصت‌های مرتبط با بخش زراعت و باغبانی، بالاترین اولویت و فرصت‌های مرتبط با حوزه‌های کسب و کارهای خانگی، صنایع تبدیلی و تکمیلی، دامپروری، گردشگری و صنایع دستی به ترتیب در اولویت‌های بعدی قرار دارند.

آهن‌گری و همکاران (Ahangari et al., 2024) در تحقیقی با عنوان شناسایی فرصت‌های راه‌اندازی کسب و کارهای کارآفرینانه در شهرستان مهاباد به این نتایج رسیده‌اند که توسعه واحدهای دامی (سبک و سنگین) کوچک و تولید و فروش لبنیات محلی، احداث واحدهای سردخانه چندمنظوره برای نگهداری محصولات کشاورزی و دامی و توسعه صنایع فراوری و بسته‌بندی محصولات کشاورزی، باغی و دامی به‌عنوان مناسب‌ترین فرصت‌ها برای راه‌اندازی کسب و کارهای کارآفرینانه در نواحی روستایی شهرستان مهاباد شناسایی شدند.

رایتکونن و همکاران (Rytkonen et al., 2023) در تحقیقی با عنوان کارآفرینی غذایی و خوداشتغالی در بافت جزیره‌ای نشان دادند که کارآفرینی در زمینه تولید و نگهداری مواد غذایی باعث افزایش خوداشتغالی در جزایر آلند شده است. سانگ و همکاران (Sang et al., 2023) در مطالعه خود با عنوان خدمات مکانیزاسیون کشاورزی و کاهش شکاف درآمدی در روستاهای چین نشان دادند که در درجه نخست، خدمات مکانیزاسیون به عنوان یکی از فرصت‌های اشتغال در نواحی روستایی چین می‌تواند درآمد خانوارهای روستایی را به میزان قابل توجهی افزایش دهد و دوم، خدمات مکانیزاسیون کشاورزی به کاهش شکاف درآمدی بین خانوارهای روستایی و کاهش نابرابری درآمد در مناطق روستایی کمک می‌کند.

همان طور که مرور منابع نشان داد، فرصت‌های کسب و کار متفاوت و متنوعی به خصوص در بخش کشاورزی، در مناطق روستایی وجود دارد که با شناسایی و راه‌اندازی آن‌ها، معیشت روستاییان بهبود پیدا می‌کند. اما نکته‌ای که باید مدنظر باشد این است که فرصت‌های کسب و کار هر منطقه متناسب با شرایط جغرافیایی آن متفاوت است و نمی‌توان نتایج یک منطقه یا بخش دیگر را به دیگر مناطق تعمیم داد. تحقیق حاضر از چند بعد با تحقیقات پیشین متمایز است. در این تحقیق علاوه بر محدوده مورد مطالعه متفاوت، کسب و کارهای جدید در سطح شهرستان ایزه همچون کارخانه تولید روغن‌کشی دانه‌های روغنی کلزا و کنجد، احداث شرکت بوجاری، ضدعفونی و فراوری بذر، کمپوست کاه و کلش و بقایای گیاهی، کارگاه تولید خوراک دام، طیور و آبزیان و کارگاه نیمه صنعتی تولید فراوری بلوط (نان بلوط) شناسایی شده که در هیچ‌کدام از مطالعات پیشین به آن‌ها پرداخته نشده است. روش‌شناسی تحقیق نیز از دیگر تفاوت‌های این پژوهش با تحقیقات پیشین است. تحقیق حاضر به صورت روش‌شناسی ترکیبی انجام گرفت. بنابراین ابتدا از طریق روش کیفی اطلاعات جمع‌آوری و سپس با استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری، اولویت‌بندی انجام شد. با توجه به موارد مذکور، هدف اصلی این تحقیق، شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های کسب و کار وابسته به محصولات کشاورزی در مناطق روستایی شهرستان ایزه است.

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر بر اساس هدف، کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی - تحلیلی و از لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها، به صورت آمیخته (ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی) است. متناسب با اهداف مورد نظر، این پژوهش از سه مرحله تشکیل شده است. در مرحله نخست به منظور انتخاب روستاهای نمونه در محدوده مورد مطالعه از روش طبقه‌بندی فضایی استفاده شده است. بدین منظور با استفاده از سه عامل دوری نزدیکی به مرکز شهرستان ایزه، تعداد خانوارهای روستایی و موقعیت طبیعی (دشت و

کوهستان)، ۲۰ درصد از ۲۰۴ روستای دارای سکنه شهرستان ایزه - که شامل ۴۰ روستا می‌شود- به‌عنوان روستاهای نمونه مورد مطالعه تحقیق انتخاب شدند. سپس بر اساس روستاهای هر دهستان، تعداد نمونه‌ای از هر دهستان با استفاده از روش سهمیه‌ای انتخاب شد. بر این اساس از دهستان پیان هفت روستا، دهستان حومه شرقی هفت روستا، دهستان حومه غربی سه روستا، دهستان هلايجان هشت روستا، دهستان مرغا سه روستا، دهستان سوسن شرقی سه روستا و دهستان سوسن غربی نه روستا به‌عنوان نمونه انتخاب شدند (جدول ۱).

جدول ۱. توزیع روستاهای نمونه برحسب دهستان

دهستان	تعداد روستاهای نمونه	نام روستا	دهستان	تعداد روستاهای نمونه	نام روستا
کیان	۷	بادام‌زار	مرغا	۳	چم ریجان
		تاکوتر			لشکرگاه
		تاشار			جازستان
کیان	۷	پشت پیان	سوسن شرقی	۳	جنگه
		کارتا			ممبین
		لیموچی			تلخاب
حومه شرقی	۷	پل ابدوغ	سوسن غربی	۹	ده شیخ
		کوهشور علی نظر			سراب
		سراک علیا			ترشک
هلايجان	۸	کهباد یک	حومه غربی	۳	لولو
		پرچستان گورویی			جواد سعیدی
		بردکپی			چلویر
هلايجان	۸	کلدوزخ ۲	حومه غربی	۳	ده حوض
		لوایی			شیمین
		مال سیدی علیا			ده ثریا
هلايجان	۸	شرک طالقانی	حومه غربی	۳	نوترگی طهماسبی
		سرقلعه هلايجان			میانگران سفلی
		پرسوراخ			راسفند
هلايجان	۸	ترکاب	حومه غربی	۳	راسفند
		اکبرآباد			راسفند
		چه چه			راسفند
هلايجان	۸	شورتنگ	حومه غربی	۳	راسفند
		شورتنگ			راسفند
		شورتنگ			راسفند

مأخذ: یافته‌های پژوهش

محققین در مرحله دوم در راستای شناسایی فرصت‌های کسب و کار کشاورزی در روستاهای مورد مطالعه از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان و کارآفرینان حوزه‌های مرتبط استفاده کرده‌اند. به‌منظور بررسی جامع و عمیق موضوع تحقیق، جامعه آماری از میان افرادی انتخاب شد که در این زمینه دارای دانش و تجربه بودند^۱. روش نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و به روش گلوله برفی انجام شد. روش جمع‌آوری داده‌ها به‌صورت مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختارمند است. مصاحبه‌ها بر اساس یک پروتکل ساختارمند در سال ۱۴۰۳ شامل چهار بخش ۱- معرفی مختصر خود و بیان هدف تحقیق ۲- پرسش‌های تحقیق (فرصت‌های کسب و کار وابسته به محصولات کشاورزی) ۳- ارائه سرنخ‌های تحقیق و ۴- متن پایانی مصاحبه بود. به‌طور کلی مصاحبه‌ها ۲۰ ساعت و به‌طور میانگین برای هر مشارکت‌کننده ۴۵ الی ۵۵ دقیقه به مدت ۱۰ روز به طول انجامید. پرسش‌های مصاحبه با یک پرسش باز تحت عنوان فرصت‌های کسب و کار کشاورزی متناسب با ظرفیت‌های روستاهای مورد مطالعه در شهرستان ایزه کدامند؟ شروع شد. در ادامه مصاحبه‌ها، در قالب یک مجموعه سرنخ‌هایی کمک شد که پرسش‌ها هدایت و کنترل شوند و پاسخ مورد انتظار به دست آید. بنابراین جمع‌آوری داده‌های تحقیق کیفی تا جایی ادامه یافت که اشباع نظری با استفاده از مصاحبه نیمه-ساختاریافته با ۲۳ نفر از اعضای نمونه به دست آید. تحلیل داده‌ها مطابق رویکرد نظریه بنیانی با استفاده از کدگذاری داده‌ها و طی سه مرحله کدگذاری باز^۲، کدگذاری محوری^۳ و کدگذاری انتخابی^۴ انجام شد که در این مرحله فرایند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها به‌صورت هم‌زمان انجام گرفت. ابزار تحلیل داده‌ها نرم‌افزار Maxqda بود.

پایایی و روایی در پژوهش کیفی، متفاوت از پژوهش کمی است و از طریق شاخص‌های متفاوتی سنجیده می‌شود. روایی در پژوهش کیفی با مقبولیت سنجیده می‌شود. میزان مقبولیت این پژوهش بر اساس دو فایل مصاحبه P01 و P03 (کارشناسان) سنجیده شد. دلیل این انتخاب، بالا بودن تعداد کدهای استخراج شده در هر فایل مصاحبه بوده است. بر اساس گزینه Inter-code

۱. جامعه آماری تحقیق شامل ۱۲ کارشناس، شش نفر کارآفرین و پنج نفر مدیریت روستایی (دهیاران و شوراها) بوده‌اند. از میان کارشناسان و مدیران سه نفر دارای مدرک دکتری، هشت نفر فوق‌لیسانس و شش نفر لیسانس بودند. همچنین تحصیلات دو نفر از کارآفرینان لیسانس، دو نفر دیپلم و دو نفر نیز سیکل بود.

2. Open Coding
3. Axial Coding
4. Selective Coding

agreement نرم‌افزار مکس کیودا از نظر کدهای استخراج‌شده مقدار ضریب کاپا^۱ برابر با ۰/۷۱۸ به دست آمد که بیش از مقدار قابل قبول بوده و نشان دهنده پایایی پژوهش است (جدول ۲).

جدول ۲. محاسبه پایایی پژوهش بر اساس ضریب کاپا

مقدار	انحراف معیار برآورد شده ^۲	آماره t ^۳	سطح معنی‌داری
۰/۷۱۸	۰/۱۹۵	۵/۲۴	۰/۰۰۱
Kappa			
Measure of agreement			
N of Valid Cases	۲	-	-

a. Not assuming the null hypothesis

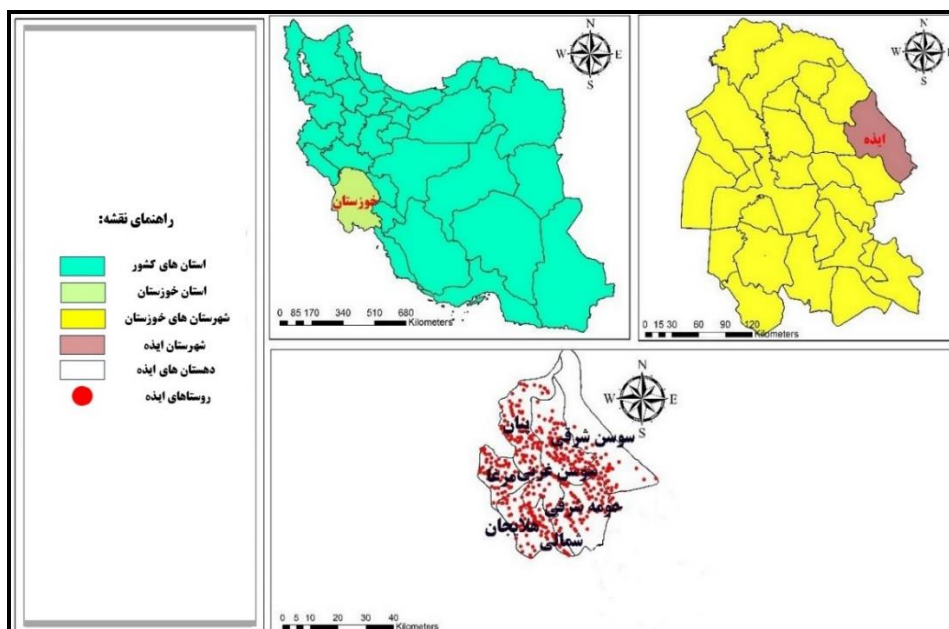
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای اولویت‌بندی کسب و کارهای روستایی در مرحله سوم یعنی در بخش کمی تحقیق، براساس مطالعات مختلف (Amiri et al., 2017; Balali et al., 2019) ۱۴ معیار استخراج شد که پس از نظرخواهی از کارشناسان، در نهایت نه معیار (سرمایه اولیه مورد نیاز، قابلیت صادرات، مدت زمان بازگشت سرمایه، تأثیر در ارزش‌افزوده، بهره‌وری، کاهش ضایعات، مناسب با مزیت‌های نسبی منطقه، اشتغال و ارتباط بین بخش‌های دیگر) انتخاب شد و اولویت‌بندی در سطح کلی بخش کشاورزی شهرستان ایذه انجام گرفت. سپس اولویت‌بندی در هریک از زیر بخش‌های چهارگانه (زراعی، باغی، دامی و آبزیان) به‌صورت مجزا انجام شد. اولویت‌بندی کسب و کارهای روستایی وابسته به محصولات کشاورزی توسط ۱۵ خبره دانشگاهی و کارشناس سازمانی (اساتید گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی و توسعه کشاورزی، سازمان جهاد کشاورزی، فرمانداری و اداره دامپزشکی) صورت گرفت. به‌منظور وزن‌دهی معیارهای پژوهش از مدل وزن‌دهی کریتیک^۲ و برای اولویت‌بندی کسب و کارهای کارآفرینانه از مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره مارکوس^۳ بهره گرفته شد. روش مارکوس توسط استویچ و همکاران (Stevic et al., 2019) معرفی شده است و بر اساس روابط تعریف شده، تابع بهره مربوط به هر گزینه محاسبه شده و رتبه‌بندی سازشی بر اساس رابطه هر گزینه با گزینه ایده آل و غیر ایده‌آل انجام می‌شود. اولویت‌های تصمیم‌گیری بر اساس تابع بهره تعریف می‌شوند. تابع بهره نشان دهنده موقعیت هر گزینه در مقایسه با گزینه ایده‌آل و غیر ایده‌آل است.

1. Cohen's kappa coefficient
2. Critic
3. Marcos

شهرستان ایذه در استان خوزستان، در ۳۱ درجه و ۵۰ دقیقه و ۲۲ ثانیه شمالی و ۴۹ درجه و ۵۲ دقیقه و ۱۶ ثانیه شرقی نسبت به گرینویچ واقع شده است که از شرق و شمال شرق به استان چهارمحال و بختیاری و از شمال و شمال غرب به شهرستان مسجد سلیمان، از جنوب و جنوب غرب به استان کهگیلویه و بویراحمد و شهرستان باغملک منتهی می‌شود (Sadeghi et al., 2017). شهرستان ایذه در سال ۱۳۹۵ بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۷۹۵۲۰ نفر جمعیت داشته که از این تعداد ۱۱۹۳۳۹ نفر در شهر ایذه و ۶۰۱۲۱ نفر در روستاها سکونت دارند. میانگین بارش سالیانه در ایذه ۷۰۰-۸۰۰ میلی‌متر است. مساحت اراضی قابل بهره‌برداری در این شهرستان ۶۶۳۵۸ مترمربع است که ۶۴۴۸۳ مترمربع آن به اراضی دیم و ۱۸۷۴ مترمربع به اراضی آبی اختصاص دارد (www.amar.org.ir).

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

نتایج و بحث

کدگذاری باز در گام نخست تحلیل مصاحبه‌ها صورت گرفت. مفاهیم اصلی به‌منظور کدگذاری باز مطالب به‌صورت عمیق و مرور گسترده استخراج شد. با مرتب کردن مفاهیم به دست

آمده، موارد مشابه و مشترک در قالب یک مقوله واحد قرار گرفتند و انبوه داده‌ها به تعداد مشخص و محدودی از مفاهیم تقلیل یافت. حاصل این مرحله، شناسایی ۴۹ فرصت کسب و کار محصولات وابسته به کشاورزی در مناطق روستایی شهرستان ایزه بود. بر اساس نتایج، مصاحبه‌شوندگان ۲۱۸ مرتبه بر این کسب و کارها تأکید کرده‌اند که از این تعداد، ۱۲۶ کد بر بخش زراعی، ۲۱ کد بر بخش باغی، ۵۴ کد بر بخش دامی و ۱۷ کد بر بخش آبزیان تمرکز داشته‌اند. بیشترین فراوانی مصاحبه‌ها در بخش زراعی مربوط به فراوری گندم، سایر کسب و کارهای مرتبط، فراوری گیاهان دارویی، فراوری برنج، فراوری دانه‌های روغنی و فراوری جو بوده است. بیشترین فراوانی در بخش باغی نیز به فراوری زعفران و زیتون و در بخش دامی بیشترین تکرار مربوط به اصلاح نژاد دام و فراوری شیر و عسل و در بخش آبزیان، پرورش ماهی در قفس و تولید محصولات کنسروی اختصاص یافته است. پرتکرارترین کدهای استخراج شده از مصاحبه‌ها در شکل ۲ نشان داده شده است که با توجه به نمایش اندازه قلم کدهای استخراج شده، می‌توان به اهمیت مؤلفه‌ها پی برد.

شکل ۲. فراوانی کدهای اولیه استخراج شده از مصاحبه‌ها

[illegible]

به‌منظور اولویت‌بندی کسب و کارهای روستایی به دست آمده، ابتدا نه معیار بر اساس نظر کارشناسان به روش کریتیک وزن‌دهی شدند (جدول ۳). بر اساس نتایج به دست آمده، از نظر کارشناسان معیارهای اشتغال، سرمایه اولیه مورد نیاز، مناسب با مزیت‌های نسبی منطقه و تأثیر در ارزش‌افزوده به ترتیب در اولویت اول، تا چهارم قرار گرفته‌اند.

جدول ۳. وزن‌دهی معیارهای اقتصادی برای ارزیابی کسب و کارهای شناسایی شده

معیار	وزن
سرمایه اولیه مورد نیاز	۰/۱۲۳
قابلیت صادرات	۰/۱۰۷
مدت زمان بازگشت سرمایه	۰/۱۱۳
تأثیر در ارزش افزوده شهرستان	۰/۱۱۶
بهره‌وری	۰/۱۱۴
کاهش ضایعات	۰/۰۸۱
مناسب با مزیت‌های نسبی منطقه	۰/۱۲۱
اشتغال	۰/۱۳۶
ارتباط بین بخش‌های دیگر	۰/۰۸۹
جمع	۱

مأخذ: یافته‌های پژوهش

پس از محاسبه وزن معیارها، اولویت‌بندی فرصت‌های شناسایی شده به تفکیک بخش کشاورزی (زراعی، باغی، دامی و آبزیان) با استفاده از روش مارکوس انجام شد. مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره مذکور شامل نه معیار و ۴۹ گزینه است که توسط ۱۵ کارشناس تکمیل شد. نتایج به دست آمده از پرسش‌نامه‌ها بر اساس طیف خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۵) کمی‌سازی شده است. بدین ترتیب ماتریس تصمیم ابتدا توسط هرکدام از کارشناسان تکمیل شد و در نهایت ماتریس تصمیم اصلی اولیه مورد استفاده برای رتبه‌بندی با روش مارکوس، با استفاده از میانگین هندسی آن‌ها محاسبه شد.^۱ سپس با استفاده از معادلات و با تعریف گزینه‌های ایده‌آل و غیر ایده‌آل ماتریس تصمیم بسط‌یافته تشکیل شد.^۲

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{ij} & a_{ij} & \dots & \dots & a_{ij} \\ a_{ij} & a_{ij} & \dots & \dots & a_{ij} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \ddots & \vdots \\ a_{ij} & a_{ij} & \dots & \dots & a_{ij} \end{bmatrix}$$

1. $AAI = \min_i x_{ij} \text{ if } j \in B \text{ and } \max_i x_{ij} \text{ if } j \in C$
2. $AI = \max_i x_{ij} \text{ if } j \in B \text{ and } \min_i x_{ij} \text{ if } j \in C$

در مرحله بعد ماتریس نرمال تشکیل شد و از طریق ضرب ماتریس وزن معیارها، ماتریس نرمال شده وزنی محاسبه شد. در نهایت با استفاده از روابط مربوط^۱، نتایج نهایی محاسبه شد. همچنین توابع سودمندی در رابطه با راه حل ایده آل و غیر ایده آل مشخص شد^۲. بر اساس نتایج به دست آمده با در نظر گرفتن شاخص های نه گانه، فرصت های شناسایی شده در صنایع تبدیلی مرتبط با زیر بخش های مختلف کشاورزی اولویت بندی شدند. همان طور که در جدول ۴ مشاهده می شود، در صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات زراعی^۳، احداث کارخانه روغن کشی از دانه روغنی به خصوص کلزا، کارخانه تولید ماکارونی، کارگاه تولید خوراک دام^۴، طیور و آبزیان بر اساس کنجاله و کلش محصولات زراعی، کارخانه تولید کیک، بیسکویت و شیرینی، شرکت بوجاری، ضد عفونی و فراوری بذر، شرکت تولید نوشیدنی ماءالشعیر و کارخانه چیپس سیب زمینی به ترتیب در اولویت اول تا هفتم قرار گرفته اند. کسب و کارهای ذکر شده طبیعتاً برای راه اندازی سرمایه های زیادی را می طلبند، ولی در صورت

$$K_i^- = \frac{S_i}{S_{aat}}$$

$$K_i^+ = \frac{S_i}{S_{at}}$$

$$S_i = \sum_{j=1}^m v_{ij}$$

$$f(K_i) = \frac{K_i^+ + K_i^-}{1 + \frac{1 - f(K_i^+)}{f(K_i^+)} + \frac{1 - f(K_i^-)}{f(K_i^-)}}$$

$$1. \quad S_i = \sum_{j=1}^n v_{ij}$$

$$f(K_i^-) = \frac{K_i^+}{K_i^+ + K_i^-}$$

$$2. \quad f(K_i^+) = \frac{K_i^-}{K_i^+ + K_i^-}$$

۳. **مصاحبه کارشناس با کد P03:** امسال بیش از ۴۰ هزار تن گندم مازاد بر نیاز مردم در شهرستان ایذه تحویل دولت داده شد. نکته مهمتر اینکه بیش از ۹۰ درصد تولیدات گندم شهرستان مربوط به دیمزارها است. همچنین سالانه بیش از هفت هزار تن کلزا برداشت می شود. اگر ما بخواهیم مازاد محصولی مثل گندم را در نظر بگیریم، می شود با آن چندین کارخانه و شرکت را راه اندازی کنیم. مثل با احداث کارخانه ماکارونی می شود کلی اشتغالزایی کرد. حتی کارخانه کیک و بیسکویت یا حتی روغن گیری دانه های روغنی که در سطح جهانی یکی از بهترین روغن های گیاهی محسوب می شود.

۴. **مصاحبه کارشناس با کد P04:** طی چندین سال گذشته با توجه به تلاش مسئولین محترم و همت بالای کشاورزان و روی آوردن آنان به فناوری های جدید که باعث افزایش سطح عملکرد، مقاوم شدن گیاهان و رشد آن ها شده است، در تأمین محصولاتی مثل گندم خودکفا شدیم. گندم با اینکه یک محصول استراتژیک بوده و ارتباط مستقیمی با امنیت غذایی دارد، ولی می شود مازاد آن را در سطح نواحی فراوری کرده و برای مردم آن منطقه ایجاد اشتغال کرد. به عنوان مثال، در صورت حمایت می شود ما کارخانه تولید و بسته بندی انواع آرد گندم، جو، ذرت و برنج در حجم های مختلف را داشته باشیم، یا می شود در سطح منطقه کارخانه تولید کیک و شیرینی جات را ایجاد کنیم. یا حتی با بقایای گیاهی مثل گندم، کلزا و برنج که متاسفانه اکثر روی زمین رها می شوند، مرکزی احداث شود و آن ها را فراوری کنیم و به مصرف تغذیه دام برسانیم.

برنامه‌ریزی مناسب، اشتغال بیشتر و پایدارتر، مزیت اقتصادی، ارزش‌افزوده و میزان بهره‌وری بیشتری در پی خواهند داشت.

جدول ۴. اولویت‌بندی فرصت‌های شناسایی‌شده در صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات زراعی

رتبه	$f(K_1)$	$f(K_2)$	$f(K_3)$	K_1^*	K_2^*	کسب و کارهای شناسایی شده
۱۷	۰/۴۹	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۵۳	۱/۵۲	بسته‌بندی برنج و برنج نیم‌دانه یا شکسته
۱۱	۰/۵۷	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۶۲	۱/۷۷	کارگاه بسته‌بندی و تولید آرد، سبوس، رشته، کیک و بیسکویت برنج
۱۳	۰/۵۶	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۶۱	۱/۷۴	فراورده‌های مایع برنج (روغن سبوس، شیر برنج، شیر برنج و...)
۱۰	۰/۵۹	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۶۴	۱/۸۳	تولید و بسته‌بندی بلغور، جوانه گندم و انواع گندم و جو پوست‌کنده
۸	۰/۶۲	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۶۸	۱/۹۵	تولید و بسته‌بندی انواع آرد گندم، جو و ذرت
۴	۰/۷۹	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۸۶	۲/۴۶	تولید کیک، بیسکویت و شیرینی
۲	۰/۸۲	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۹۰	۲/۵۷	کارخانه تولید ماکارونی
۱۸	۰/۴۸	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۵۲	۱/۴۸	تولید و بسته‌بندی نان
۱۴	۰/۵۲	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۵۷	۱/۶۳	تولید و بسته‌بندی پودر نیمه آماده خمیر پیتزا و پیراشکی
۲۰	۰/۴۷	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۵۱	۱/۴۶	تولید و بسته‌بندی دانه مالت جو و پودر عصاره آن
۶	۰/۶۸	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۷۴	۲/۱۱	تولید نوشیدنی ماء‌الشعیر
۱	۰/۸۶	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۹۴	۲/۶۹	کارخانه تولید روغن‌کشی دانه‌های روغنی کلزا و کنجد
۲۴	۰/۳۳	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۳۶	۱/۰۴	کارگاه بسته‌بندی عدس و ماش
۷	۰/۶۴	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۷۰	۲	کارخانه تولید چیپس سیب‌زمینی
۱۵	۰/۵۲	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۵۷	۱/۶۲	تولید و بسته‌بندی محصولات فراوری هندوانه (آب و کنسانتره، اسانس، مربا و تخمه)
۲۲	۰/۴۴	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۴۸	۱/۳۷	کارگاه بسته‌بندی انواع ترشیجات (کلم، لپته، خیار شور، فلفل و...)
۵	۰/۷۳	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۸۰	۲/۲۸	احداث شرکت بوجاری، ضدعفونی و فراوری بذر
۱۲	۰/۵۷	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۶۲	۱/۷۷	کمپوست کاه و کلش و بقایای گیاهی (برنج، گندم، کلزا، ذرت، جو و...)
۳	۰/۷۹	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۸۶	۲/۴۷	کارگاه تولید خوراک دام، طیور و آبزیان بر اساس کنجاله کلزا، برنج، جو و ذرت
۱۰	۰/۵۹	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۶۴	۱/۸۳	کارگاه بسته‌بندی زعفران
۹	۰/۶۲	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۶۷	۱/۹۳	کارگاه فراوری زعفران
۲۳	۰/۴۱	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۴۵	۱/۲۹	کارگاه تولید و تکثیر پیاز زعفران
۱۶	۰/۵۱	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۵۶	۱/۵۹	کارگاه تولید دمنوش کیسه‌ای و عرقیات بابونه، به‌لیمو، آویشن، گل‌گاوزبان و خار مریم
۱۹	۰/۴۷	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۵۲	۱/۴۸	کارگاه تولید آدامس طبیعی بنه (سقر)
۲۱	۰/۴۵	۰/۷۴	۰/۲۶	۰/۵۰	۱/۴۲	کارگاه نیمه صنعتی تولید و فراوری بلوط (نان بلوط)

مأخذ: یافته‌های پژوهش

اولویت‌بندی در صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات باغی^۱ نشان می‌دهد که کسب و کارهای مربوط به کارگاه تولید صنایع غذایی زیتون، کارگاه فراوری و بسته‌بندی انار و کارگاه میوه خشک، بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۵).

جدول ۵. اولویت‌بندی فرصت‌های شناسایی شده در صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات باغی

رتبه	$f(K_1)$	$f(K_2)$	$f(K_3)$	K_1^*	K_2^*	کسب و کارهای شناسایی شده
۳	۰/۶۹	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۸۶	۱/۳۴	کارگاه تولید چیپس میوه خشک و لواشک
۲	۰/۷۰	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۸۸	۱/۳۷	کارگاه فراوری و بسته‌بندی انار (سس، رب، لواشک، ترشیجات، شربت، مربا، مواد آرایشی و رنگ گیاهی)
۶	۰/۵۳	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۵۶	۱/۰۳	فراوری و بسته‌بندی انجیر (انجیر خشک، مسقطی و سایر فراورده‌ها)
۱	۰/۷۹	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۹۹	۰/۵۵	کارگاه تولید صنایع غذایی زیتون (روغن زیتون، کنسرو، ترشی و...)
۴	۰/۶۰	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۷۴	۱/۱۶	کارگاه تولید و بسته‌بندی فراورده‌های لیموترش (لیمو عمانی، خشک ورقه‌ای، آبلیمو، پودر و...)
۵	۰/۵۵	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۶۹	۱/۰۸	کارگاه تولید و بسته‌بندی فراورده‌های پرتغال (آبمیوه، پودر، مربا، خشک‌کردن پوست پرتغال و...)

مأخذ: یافته‌های پژوهش

اولویت‌بندی کسب و کارهای دامی و صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات دامی (جدول ۶) نشان می‌دهد که تولید و بسته‌بندی عسل^۲ با وزن ۰/۷۴ در رتبه نخست قرار دارد و اصلاح نژاد دام سبک^۳،

۱. **مصاحبه کارشناس با کد P07:** خوشبختانه طی چند سال اخیر زمین‌های زیادی (درجه دوم و سوم) زیر کشت زیتون رفته‌اند. محصول دادن آن‌ها نیز بی‌نظیر است؛ چراکه آب‌وهوای شهرستان به‌طور کامل سازگار با درخت زیتون است. بنابراین لازم است به دلایلی چون بازدهی مناسب، مقاوم بودن، نیاز کم به آب، بازار و تقاضای بسیار عالی کشت زیتون در سطح وسیع‌تری انجام شود. در یکی دو سال اخیر، چند کارگاه به‌صورت سنتی اقدام به روغن‌گیری زیتون نیز کرده‌اند که نیاز است به‌صورت صنعتی این کار انجام شود و دیگر محصولات آن مثل کنسرو زیتون، زیتون پرورده و غیره را تولید کنیم.

۲. **مصاحبه کارشناس با کد P012:** پرورش و پروراندن دام با توجه به گرانی‌های اخیر مثل کاه و جو و یونجه دیگه جوابگو نیست چرا که سختی‌های بسیار زیادی دارد. بنده خودم، پدرم، پدربزرگم دامدار و عشایر بودیم مرتبط از این استان به آن استان کوچ می‌کردیم و به جز سختی که اشاره کردم عایدی نصیب ما نشده است. چند سالی است که به سمت تلفیق دام سبک روی آورده‌ایم. جهت اطلاعات لازم چند مرتبه به استان زنجان و سمنان سفر کرده‌ام چراکه این مراکز به عنوان مرکز اصلاح نژاد دام به شمار می‌روند. بنده حدود سه سال است که به اصلاح نژاد دام سبک روی آورده‌ام به دلیل اینکه دو قلوزا می‌باشند و چربی کمتری دارند و کاملاً سازگار با آب و هوای منطقه نیز است جواب گرفتیم.

۳. **مصاحبه کارشناس با کد P018:** من کارشناسی ارشد گرفتم چند سالی بیکاری بودم واقعا بیکاری بنده را اذیت کرده حدود پنج سال پیش به سمت پرورش زنبور عسل گرایش پیدا کردم. افراد زیادی می‌گفتند شما به دلیل اینکه خانم هستید، این کار مناسب شما نیست ولی من با توان و پشتکار خود ادامه دادم. خوشبختانه الان ۳۰۰ کندو دارم. زنبور عسل دنیایی دارد که واقعاً در صورت حمایت می‌شود برای خیلی از جوانان اشتغال ایجاد کرد. خیلی از افراد فکر می‌کنند محصول زنبور تنها عسل است در صورتی که زنبورداران حمایت شوند می‌شود ژل رویال، موم، بره موم و... تولید کنیم.

شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های کسب و کار.....

فراوری شیر^۱، کارخانه تولید بستنی و تولید ژل رویال، موم و بره موم، در رده‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند.

جدول ۶ اولویت‌بندی فرصت‌های شناسایی شده در صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات دامی

رتبه	$f(K_1)$	$f(K_2)$	$f(K_3)$	K_1^*	K_2^*	کسب و کارهای شناسایی شده
۹	۰/۵۴	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۶۴	۱/۲۳	بسته‌بندی گوشت قرمز و طیور
						فراورده‌های گوشتی منجمد نیمه آماده (ناگت، برگر، کباب لقمه و...)
۸	۰/۵۵	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۶۴	۱/۲۳	و فراورده‌های گوشتی عمل‌آوری شده (سوسیس، کالباس، ژامبون و...)
۱۱	۰/۵۱	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۶۰	۱/۱۵	اصلاح نژاد مرغ بومی
۷	۰/۵۸	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۶۹	۱/۳۲	اصلاح نژاد زنبور عسل
۲	۰/۷۲	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۸۵	۱/۶۴	اصلاح نژاد دام سبک
۶	۰/۶۱	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۷۲	۱/۳۹	اصلاح نژاد دام سنگین
						فراوری شیر (تولید و بسته‌بندی شیر پاستوریزه)، محصولات تخمیری
۳	۰/۷۲	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۸۴	۱/۶۲	شیر (ماست، دوغ، کشک، قره‌قروت (قارا)، تولید پنیر و تولید و بسته‌بندی محصولات چرب شیر (خامه، کره و روغن محلی)
۴	۰/۷۰	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۸۲	۱/۵۸	کارخانه تولید بستنی
۱	۰/۷۴	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۸۸	۱/۶۸	تولید و بسته‌بندی عسل تک‌نفره با عصاره‌های مختلف
۵	۰/۶۵	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۷۶	۱/۴۷	دیگر فراورده‌های زنبور عسل (موم، گرده گل، ژل رویال، زهر زنبور و بره موم)
۱۰	۰/۵۳	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۶۳	۱/۲۱	فراورده‌های پشم و کرک دام سبک (الیاف دامی)
۱۳	۰/۴۶	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۵۴	۱/۰۳	پرورش طیور تخم‌گذار و بسته‌بندی تخم‌مرغ، بلدرچین و...
۱۲	۰/۴۹	۰/۶۶	۰/۳۴	۰/۵۸	۱/۱۱	کارگاه تولید کود آلی دامی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج اولویت‌بندی فرصت‌های شناسایی شده در صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات آبی (جدول ۷) گویای آن است که پرورش ماهی در قفس، کارخانه تولید کنسرو ماهی و بسته‌بندی فیله ماهی و ماهی منجمد از نظر کارشناسان از بیشترین اولویت برخوردار هستند.

۱. مصاحبه کارشناس با کد P02: بیشترین پرورش دام سبک و سنگین در استان خوزستان مختص ایزه می‌باشد. ولی متأسفانه به شکل سابق ما دام رو پرورش می‌دهیم. حتی فروش آن هم به شکل کاملاً سنتی صورت می‌پذیرد. بارها از طریق جهاد کشاورزی سعی کردیم روستاییان را آموزش دهیم که حداقل شیر را خام‌فروشی نکنند. چون خام‌فروشی باعث می‌شود دامداری در صورت خشکسالی جهت تأمین علوفه دام تعدادی از دام‌های خود را بفروشد. خوشبختانه چند سال اخیر بارش‌های خوبی را شاهد بوده‌ایم این امر سبب شده تلاش ما در بحث تنوع محصولات دامی بیشتر شود. به‌عنوان مثال، به جای فروش شیر ما می‌توانیم ماست، کشک، قارا و روغن محلی که قیمت بسیار مناسبی در بازار دارند، تولید کنیم.

جدول ۷. اولویت‌بندی فرصت‌های شناسایی شده در صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات آبی

رتبه	$f(K_1)$	$f(K_2)$	$f(K_3)$	K_1^*	K_2^*	کسب و کارهای شناسایی شده
۱	۰/۶۵	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۸۰	۱/۲۷	پرورش ماهی در قفس
۳	۰/۴۷	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۵۸	۰/۹۲	بسته‌بندی فیله ماهی و ماهی منجمد
۵	۰/۴۳	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۵۳	۰/۸۴	بسته‌بندی ماهی‌دودی و خشک و شور
۴	۰/۴۴	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۵۴	۰/۸۶	تولید محصولات سوریمی ماهی و پودر ماهی
۲	۰/۵۹	۰/۶۱	۰/۳۹	۰/۷۴	۱/۱۷	محصولات کنسرو ماهی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف اصلی این تحقیق، شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های کسب و کار وابسته به محصولات کشاورزی در مناطق روستایی شهرستان ایذه است. بر اساس نتایج تحقیق ۴۹ فرصت کسب و کار وابسته به محصولات کشاورزی در نواحی روستایی شهرستان ایذه متناسب با ظرفیت‌های موجود شناسایی شد. فرصت‌های شناسایی شده شامل ۲۵ فرصت کسب و کار مرتبط با محصولات زراعی، شش فرصت کسب و کار مرتبط با محصولات باغی، ۱۳ فرصت کسب و کار دامی و یا مرتبط با محصولات دامی و پنج فرصت کسب و کار آبی و یا مرتبط با محصولات آبی است. فرصت‌های شناسایی شده در قالب نه معیار (سرمایه اولیه مورد نیاز، قابلیت صادرات، مدت زمان بازگشت سرمایه، تأثیر در ارزش افزوده شهرستان، بهره‌وری، کاهش ضایعات، مناسب با مزیت‌های نسبی منطقه، اشتغال و ارتباط بین بخش‌های دیگر) و بر اساس مدل تصمیم‌گیری مارکوس اولویت‌بندی شدند. در کسب و کارهای مرتبط با محصولات زراعی، احداث کارخانه روغن‌کشی کلزا، کارخانه تولید ماکارونی، کارگاه تولید خوراک دام، کارخانه تولید کیک، بیسکویت و شیرینی، شرکت بوجاری، ضدعفونی و فراوری بذر، شرکت تولید نوشیدنی ماء‌الشعیر و کارخانه چپیس سیب‌زمینی، در کسب و کارهای مرتبط با محصولات باغی، کارگاه تولید صنایع غذایی زیتون، کارگاه فراوری و بسته‌بندی انار و کارگاه میوه خشک، در کسب و کارهای دامی و یا مرتبط با محصولات دامی، تولید و بسته‌بندی عسل، اصلاح نژاد دام سبک، فراوری شیر، کارخانه تولید بستنی و تولید ژل رویال، موم و بره موم، و در کسب و کارهای آبی و یا مرتبط با محصولات آبی نیز پرورش ماهی در قفس، کارخانه تولید کنسرو ماهی و بسته‌بندی فیله ماهی و ماهی منجمد از بالاترین اولویت برخوردار بوده‌اند. کسب و کارهایی همچون احداث کارخانه روغن‌گیری، کارخانه ماکارونی، شرکت تولید کیک و بیسکویت، کارخانه خوراک دام، شرکت تولید نوشیدنی و غیره علی‌رغم اینکه می‌توانند سبب اشتغال پایدار، افزایش ارزش افزوده، رشد بهره‌وری و کاهش ضایعات کشاورزی - مثل ضایعات باغی، دامی و زراعی - شوند، اما سرمایه‌گذاری

زیادی را می‌طلبند و نیازمند حمایت دولت و بخش خصوصی هستند. کسب و کارهای کوچک مانند کارگاه بسته‌بندی آرد و پودر و دیگر فراورده‌های گندم، بسته‌بندی زعفران، بسته‌بندی عسل، تولید ژل رویال، موم و بره موم، اصلاح نژاد دام سبک، بسته‌بندی فراورده‌های گوشتی، فراوری شیر، کمپوست، تولید کود دامی و غیره با کمترین هزینه و به‌صورت وام‌های خوداشتغالی نیز می‌توانند در سطح نواحی روستایی صورت گیرند. لازم به ذکر است از اثرات مهم صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در مناطق روستایی می‌توان به افزایش درآمد و بهبود وضعیت اقتصادی خانوارهای روستایی و کاهش مهاجرت در این مناطق اشاره کرد. با مقایسه کسب و کارهای استخراج شده و توجه به ظرفیت منطقه‌ای، شکل‌گیری کسب و کارهای وابسته به کشاورزی باید به ترتیب اولویت (فعالیت‌های زراعی، دامی، باغی و شیلات) انجام گیرد. تحقق‌پذیری احداث این واحدها در شهرستان ایزه به عواملی مختلفی بستگی دارد که از مهمترین آن‌ها می‌توان به سرمایه اولیه و مناسب با مزیت‌های نسبی منطقه اشاره کرد. سرمایه اولیه نیازمند حمایت دولت و همکاری و پیگیری مدیران و بانک‌ها است. در خصوص مزیت‌های نسبی نیز شهرستان ایزه با توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی و موقعیت طبیعی و نسبی جغرافیایی، پتانسیل بسیار مطلوبی در کسب و کارهای اولویت‌دار وابسته به محصولات کشاورزی دارد. در رابطه با فرصت‌های شناسایی شده صنایع تبدیلی و تکمیلی اولویت‌دار مرتبط با محصولات زراعی، نیازسنجی و امکان‌سنجی چگونگی تأمین مواد اولیه در طول سال ضروری است. با توجه به اینکه سالانه حدود ۳۳۰۰۰ تن گندم مازاد در شهرستان ایزه خریداری می‌شود، می‌توان بیان کرد که در صورت فراهم نمودن شرایط لازم مانند سرمایه کافی، حمایت‌های دولت، همکاری مدیران و بانک‌ها، مکان‌یابی مناسب و نزدیک بودن اراضی کشاورزی و توجه به دسترسی به منابع و مواد اولیه، ظرفیت موجود جوابگوی احداث کسب و کارهای اولویت‌دار وابسته به محصولات کشاورزی را دارد. کمبود مواد اولیه صنایع تبدیلی را نیز به نظر بتوان از طریق راهکارهایی همچون کشت اراضی کشاورزی رها شده در مناطق روستایی به‌خصوص روستاهایی که خالی از سکنه شده‌اند، بهبود عملکرد محصولات کشاورزی به‌خصوص گندم، کلزا و جو با اصلاح روش‌ها و در صورت لزوم خرید مواد اولیه از شهرستان‌های هم‌جوار یا دیگر شهرستان‌های استان (استان خوزستان به‌عنوان یکی از قطب‌های کشاورزی) تأمین کرد. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با مطالعات پیشین ازجمله ظاهری و همکاران (Zaheri et al., 2015)، مرادنژادی و همکاران (Moradnaji et al., 2016)، بلالی و همکاران (Balali et al., 2019)، حیدری و همکاران (Heydari et al., 2022) و مهدی زاده و همکاران (Mehdizadeh et al., 2020)، نشان‌دهنده آن است که مناطق مورد مطالعه به لحاظ مزیت‌های منطقه‌ای تا حدودی باهم متفاوت می‌باشند. در مطالعه ظاهری و همکاران (Zaheri

et al., 2015)، فراوری محصولات لبنی، در مطالعه مرادنژادی و همکاران (Moradnaji et al., 2016)، کاشت و فراوری گیاهان دارویی، در مطالعه بلالی و همکاران (Balali et al., 2019)، فراوری محصولات سیر و سیب‌زمینی، در مطالعه حیدری و همکاران (Heydari et al., 2022)، کسب و کارهای تولید قارچ، پرورش طیور و تولید عسل و در مطالعه مهدی‌زاده و همکاران (Mehdizadeh et al., 2020) بسته‌بندی محصولات دامی و گیاهان دارویی از بالاترین اولویت برخوردار بوده‌اند.

بر اساس نتایج پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- مطابق نتایج، فعالیت‌های زراعی و دامی نسبت به فعالیت‌های باغی و آبزیان از اولویت بیشتری برخوردار هستند، بنابراین باید اولویت اعطای جوازهای جدید و حمایت از آنان بر اساس ترتیب فعالیت‌های زراعی، دامی، باغی و آبزیان صورت گیرد. با توجه به سهم تولیدات زراعی و دامی، می‌توان اطمینان داد این واحدها بر اساس فاکتورهای اشتغال، دسترسی به مواد اولیه، مناسب با مزیت منطقه‌ای و غیره از وضعیت مناسبی در احداث برخوردار باشند.
- اصلاح قوانین و مقررات دست‌وپا گیر که خود مانعی برای ایجاد کسب و کار و رونق تولید است. در این رابطه باید ضمن اصلاح قوانین با محوریت تولید، زمان و هزینه صدور مجوزها را به حداقل رساند.
- حمایت مالی و اقتصادی کارآفرینان. به دلیل ضعف مالی و کمبود نقدینگی کارآفرینان، لازم است در خصوص مجوزهای صادر شده توسط نهادهای مربوطه در بخش کسب و کارهای وابسته به محصولات کشاورزی، از کارآفرینان روستایی حمایت‌های مالی و اقتصادی لازم صورت گیرد. بنابراین رفع موانع مربوط به این بخش شامل دشواری شرایط تسهیلات بانکی، عدم پرداخت به‌موقع تسهیلات، فرصت محدود بازپرداخت وام، بالا بودن نرخ سود تسهیلات بانکی و ... ضروری است. برای این منظور نیاز است که مسئولین استانی و شهرستانی به‌خصوص استانداری، اداره کل صنعت، معدن و تجارت و فرمانداری از ظرفیت نهادهای مختلف فعال در زمینه اعطای وام‌های خوداشتغالی و قرض‌الحسنه استفاده نمایند و از طریق گفتمان با بانک‌های عامل، موانع دریافت و پرداخت تسهیلات بانکی را هموار سازند. همچنین استفاده از پتانسیل بخش خصوصی در زمینه سرمایه‌گذاری در صنایع تبدیلی کشاورزی می‌تواند احداث و توسعه این صنایع را تسریع ببخشد.

منابع

1. Akhli, M., Dedekhani, H., Sharifzadeh, M.Sh. & Hosseini, M.R. (2017). Conceptual model of opportunity recognition of budding entrepreneurs of agricultural technology university. *Journal of Agricultural Education Management Research*, 11(45), 141-158. [In Persian]
2. Anabestani, A.A., & Ghorbani, A. (2023). Analysis of the effect of development capital on changes in the level of sustainable development of rural settlements (Case study: Bojnurd county). *Journal of Regional Planning*, 13(50), 93-114. <https://doi.org/10.30495/JZPM.2021.26592.3787> [In Persian]
3. Alavizadeh, A. (2016), Entrepreneurship and its role in sustainable rural development (Case: Ilam Province). *Ilam Culture Quarterly*, 18(56), 155-177. [In Persian]
4. Amirzadeh M., & Ziyai, S. (2022). Study of factors and factors on the development of agricultural entrepreneurship in rural areas (Case: Sirjan city). *Quarterly Journal of Production and Agricultural Economics*, 1(1), 135-148. [In Persian]
5. Ahangari, S., Babaei, M.H. & Ahangari, E. (2024). Identifying the opportunities to start entrepreneurial businesses: An effort to achieve sustainable rural livelihood. *Journal of Entrepreneurship Research*, 3(2), 83-108. <https://doi.org/10.22034/jer.2024.2027221.1106> [In Persian]
6. Almasifard, M.R., Yarahmadi, M. & Mohammadi, R. (2023). Analyzing the process of identifying entrepreneurial opportunities: An attempt to create employment in the rural areas of Ravansar county. *Journal of Entrepreneurship Research*, 2(1), 29-46. <https://doi.org/10.22034/JER.2023.1986055.1021>. [In Persian]
7. Amiri, Z., Kavosi, S. & Tabasi, M. (2017), Prioritizing the development of agricultural processing and complementary industries in Guilan Province. *Journal of Agricultural Economics and Development*, 25(100), 125-146. [In Persian]
8. Balali, H., Ghazvineh, S. & Movahedi, R. (2019). A comparative analysis of investment in the development of agricultural processing industries using delphi & engineering-economic approach (Case study: Hamedan county). *Journal of Rural Research*, 10(3), 396-407. [In Persian]
9. Davari, A. (2012). Presenting the model of the entrepreneurship development policy system. *Public Management Perspective*, 11(2), 33-50. [In Persian]

10. Ehsani, T., Rostami, F., Naderi, N. & Khoshkhoui, S. (2016), Investigating sustainability indicators in entrepreneurial agricultural activities. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 4(1), 19-36. [In Persian]
11. Faggio, J., & Silva, O. (2014), Self-employment and entrepreneurship in urban and rural labour markets, *Journal of Urban Economics*, 84, 67-85.
12. Fallah Haghighi, N. (2017). Rural entrepreneurship development pyramid principles of EU rural development policies. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 4(1), 115-131. [In Persian]
13. Farhadi, K. (2021). Measuring spatial inequality in Khuzestan Province, Master's Thesis, Geography, Payam Noor University. [In Persian]
14. Heydari, S., Moradnezahadi, H. & Saymohammadi, S. (2022). Identifying opportunities of agricultural production businesses for rural cooperatives in Ilam province. *Journal of Cooperation and Agriculture*, 11(42), 22-46. [In Persian]
15. Karimzadeh, H., & Majnoui Totakhana, A. (2018). Modeling the development of rural entrepreneurship based on local capacities (Case: Rural settlements of Benab city). *Rural and Development Quarterly*, 22(85), 87-110. [In Persian]
16. Karmi, S., & Agahi, H. (2014), An analysis of Haas's views and models of entrepreneurship development, in the development of agricultural entrepreneurship, 2(2), 81-104. [In Persian]
17. Kolagar, P., & Aghai, M. (2013). Investigating the role of agricultural entrepreneurship in rural development. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 1(1), 61-83. [In Persian]
18. Kulkarni, S.M., & Narkhede, P.A. (2016). Entrepreneurship and rural development, *Researchgate*, 15(18), 1-12.
19. Mehdizadeh, H., Shiri, N. & Mohmedi Kartalaei, M.H. (2023). Opportunities to set up entrepreneurial service businesses (Case of Masjed Soleyman township). *Education and Management of Entrepreneurship*, 1(1), 87-99. [In Persian]
20. Mehdizadeh, H., Shiri, N. & Mohmedi Kartalaei, M.H. (2020). Identifying and classifying the opportunities for starting agribusinesses: A delphi method study. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 9(1), 73-88. [In Persian]
21. Moradnaji, H., Alikhani, Z. & Vahedi, M. (2016). Identifying and prioritizing businesses related to medicinal plants in Cherdavel city, *Medicinal Plants Research Quarterly*, 33(3), 423-434. [In Persian]

22. Najafi Kani, A.A., Hossam, M. & Ashur, H. (2015). Measuring the state of entrepreneurship in rural areas. *Space Economy and Rural Development Quarterly*, 4(1), 37-56. [In Persian]
23. Puhakka, V. (2010). Versatile and flexible use of intellectual capital in entrepreneurial opportunity discovery. *Journal of Management Research*, 2(1), 1-26.
24. Rahmani Fazli, A.R., Azizpour, F. & Shamanya, M. (2019), Analysis of entrepreneurship development structures in Damghan rural area. *Space Economy and Rural Development Quarterly*, 8(28), 133-156. [In Persian]
25. Rytönen, P.I., Oghazi, P. & Mostaghel, R. (2023). Food entrepreneurship and self-employment in an island context. *British Food Journal*, 125(13), 237-252. <https://doi.org/10.1108/BFJ-06-2022-0537>
26. Ramezani, S., Razvanfar, A. & Alam Beigi, A. (2021), Investigating the factors to identify creative opportunities among the producers of medicinal plants in North Khorasan province. *Iranian Journal of Agricultural Extension and Education Science*, 17(2), 119-132. [In Persian]
27. Rezaei Moghadam, K., & Masoumi, E. (2018). Sustainable rural entrepreneurship, a response to the consequences of the boundless development of entrepreneurship in rural areas. *Entrepreneurship in Agriculture*, 5(2), 83-104. [In Persian]
28. Rezaei Moghaddam, K., & Izadi, H. (2019). Entrepreneurship in small agricultural quick-impact enterprises in Iran: Development of an index, effective factors and obstacles. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 9(17), 1-21. [In Persian]
29. Sadeghi, H.A., Seidaei, S. & Rezvani, M.R. (2018). The study of social effects of dams on sustainability of rural settlements (Case Study: Karun-3 Dam-Izeh County). *Geography and Development*, 16(50), 181-198. [In Persian]
30. Sadeghloo, T., Heidari Sarban, V. & Gholizadeh, S. (2017). Evaluation of entrepreneurship development in rural areas (Case: Villages of Bizki dehistan), *Geography and Development Quarterly*, 49(4), 37-58. [In Persian]
31. Sang, X., Luo, X., Razzaq, A., Huang, Y. & Erfanian, S. (2023). Can agricultural mechanization services narrow the income gap in rural China? *Heliyon*, 9(2), 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e13367>
32. Salesi, M. (2013). Identification and prioritization of entrepreneurial opportunities in livestock production (Review: Sanghar city, Kermanshah province). Master's Thesis in Entrepreneurship, University of Tehran. [In Persian]

33. Shakoor, A., Shojaeifard, A. & Jafari, M. (2021). Providing a strategic model for job creation and increasing agricultural and rural business in Iran. *Journal of Regional Planning*, 11(42), 82-101. [In Persian]
34. Shojaei Fard, A. (2019), Empowering and creating rural entrepreneurship in small business environments (Case: Aisin village - Bandar Abbas city). *Regional Planning Quarterly*, 9(36), 185-196. [In Persian]
35. Stević, Z., Pamučar, D., Puška, A. & Chatterjee, P. (2019). Sustainable supplier selection in healthcare industries using a new MCDM method: Measurement alternatives and ranking according to compromise solution (MARCOS), *Computers & Industrial Engineering*.
36. Saxens, S. (2012). Problems faced by rural entrepreneurs and remedies to solve it. *Journal of Business and Management*, 3(3), 23-29.
37. Torkashvand, Z., Heidarian, A. & Faraji Sabokbar, H.A. (2023a). Factors affecting identifying rural entrepreneurship opportunities from Afghan immigrants' perspective (Case study: Varamin County). *Journal Space Economy & Rural Development*, 12(43), 115-130. [In Persian]
38. Valaei, M., Karimzadeh, H. & Manafi Azar, R. (2018). Analysis of business development and small businesses in the rural areas of Miandoab, *Quarterly of Space Economy and Rural Development*, 7(25), 183-208. [In Persian]
39. Zaheri, M., Aghayari Hir, M. & Zakeri Miab., K. (2015). Prioritization of agricultural processing and complementary industries in Azarshahr County by Delphi and TOPSIS combined methods, *Journal of Geography and Planning*, 19(15), 221-246. [In Persian]